

השדה מתנגד באמת לנטיעה – הנוטע חייב ליטול את עציו. אך אם למעשה הוא מעוניין בנטיעה, ורק מראה את עצמו כאילו הוא מתנגד – עליו לשלם לנוטע את הוצאותיו.

יכול להשתמש בשלד בטענת "זה נהנה וזה לא חסר"; אך לא ניתן לחייב אותו בתשלום כל זמן שאינו נהנה בפועל מן הבניה.
ת. היורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות; אם בעל

סימן צה

חיוב מיסים במשק חכור

חלוקת התשלום בקהילה שהמלך הטיל עליה מס, וכתב:

וכשגובין לפי ממון, אין חילוק בין ממון שלו או ממון אחרים שעוסק בהן... ויש חולקין וטבירא להו דאין צריך ליתן ממון אחרים... והמנהג כסברא הראשונה.
ומי שיש לו בידו עיסקא מאחרים, יתן המקבל מפלגא והנותן פלגא.

הגר"א (ס"ק מ"ג) הביא מקור לדין זה, שחולקים לפי ממון, ממסכת ב"ק (קט"ז ע"ב), שם נאמר: "ת"ר: ספינה שהיתה מהלכת בים. עמד עליה נחשול לשובעה והקילו ממשאה – מחשבין לפי משאוי (רש"י): אם השליך זה מאה ליטרין זהב, ישליך זה מאה ליטרין ברזל, ואין מחשבין לפי ממון...
עפ"י זה כתב הגר"א:

מחשבין לפי משאוי – אע"ג דהמשא הרב אין בו ממון כל כך: לפי שמזיק הרבה לספינה. הוא הדין כאן, אע"ג שיש לו ממון מועט בחוכו כיון שעושה (מראית) עין הרבה.

כלומר החישוב אינו עפ"י השווי הממוני אלא עפ"י הכמות. מי שמחזיק בפועל כמות גדולה יותר, משלם יותר, כי הוא גורם לכך שהמלך דורש מיסים גבוהים יותר בגלל כמות העסק שהוא רואה לנגד עיניו. ולפי זה בנד"ד החוכרים צריכים לשלם מיסים מהמשקים שהם מחזיקים.

מיהו יש לחלק בין מיסים לצורך המלך – שם מראית העין של פקידי המלך היתה קובעת

ראשי פרקים

שאלה

- א. חלוקת מיסים לפי ממון
- ב. מס רכוש המוטל על עיסקא
- ג. חיוב מיסים בבעלות משותפת תשובה

שאלה *

כמה מצעירי המושב, הגרים בתחום הכפר אך אינם חברים בו, קיבלו את נחלותיהם של בעלי חובות בכפר, והם מעבדים אותן במשך 10 שנים. מזכירות המושב גובה סכום אחיד של מס על כל יחידת משק. סכום זה, כשהוא מצטרף למקורות הכנסה נוספים של הכפר, משמש הן להחזקת המערכת המשקית של הכפר (מרכז משק, הנהלת חשבונות וכדו') והן להחזקת המערכת המוניציפלית (חינוך, תרבות, בידוכנסת וכדו'); אך אין הפרדה בגביית המיסים בין המטרות השונות.
השאלה הנשאלת היא א"כ, על מי מוטל החוב לשלם מיסים על המשקים המוחכרים, האם על בעלי המשקים המקוריים, שממשיכים לגור בכפר, ואף עתידים לקבל את המשקים לידיהם בעוד 10 שנים, או על הצעירים השוכרים את המשקים?

א. חלוקת מיסים לפי ממון

הרמ"א (ח"מ סי' קס"ג סעי' ג' בהג"ה) דן בדרך

* אלול תשמ"ט.

ממושכנת משלמים מיסים רק מדרבנן. אך מעיקר הדין המלוה משלם. ע"ש. ולענייננו, מעיקר הדין המחכיר משלם מיסים; אך כשם שמצינו שרבנן תיקנו שבמשכנתא משלם המחזיק, כך יש לומר שז' טובי העיר יכולים לתקן שגם בקרקע חכורה המחזיק הוא שישלם. ועיין שו"ת הרשב"א (ח"א סי' תשפ"ח) שכתב שמי שזד כאן וממונו בעיר אחרת – משלם טסקא בעיר שבה הממון נמצא, מפני שטסקא הוא חיוב על הממון ולא אקרקפתא דגברא, וכן כתב המרדכי (ב"ב פ"א סי' תע"ה). וצ"ע אם תהיה לחוכרים זכות הצבעה באסיפות חברים הדנות בנושאים משקיים. ויש ללמוד שיש להם זכות הצבעה ממה שכתב הרמ"א (סי' קס"ג סעי' א' בהג"ה), שרק מי שמשלם מיסים יש לו זכות לקבוע מה יעשה בממונו. ועיין משל"מ (הל' גזילה ואבידה פ"ב הי"א). ולפי זה היה מקום לומר שלחוכרים יש זכות הצבעה, ואילו לבעלים המקוריים לא תהיה זכות הצבעה. והדבר לא יתכן: יציבא בארעא וגירורא בשמי שמיא? אך לפי מה שנסיק להלן, שגם הבעלים המקוריים ישלמו חלק מן המיסים, יש לומר שלשניהם תהיה זכות הצבעה. ואין לומר שמכיון שהם חוכרים את הקרקע באופן זמני בלבד, אינם כחברים מן המנין. כי מאחר שהם צריכים לשלם מיסים, כי סוף־סוף הם נהנים משירותי המושב, כך דינם לענין הצבעה ככל חבר מן המנין.

תשובה

עפ"י האמור נראה לענ"ד שיש לפשר בין בעלי הנחלות לבין החוכרים. מאחר שגם מחכירי הנחלות גרים במושב ונהנים משירותיו, לא ייתכן שייפטר לגמרי מתשלום מיסים. מיהו מכיון שמשקם אינו פעיל אלא נמסר לאחרים – אין מקום לחייב אותם במיסים על הפעילות המשקית, ויש לחייב בהם את החוכרים. ומכיון שקשה לחלק בין התקציבים השונים (המזכירות למשל משרתת גם את הצד המשקי וגם את הצד המוניציפלי), ומאחר שבשירותים המוניציפליים גם החוכרים וגם המחכירים משתמשים בשווה ואילו בחלק המשקי החוכרים הם המשתמשים העיקריים ולא הבעלים – לכן החוכרים ישלמו

את גובה המס שהוטל על הקהילה, ולכן המשתמש בפועל, שהוא הגורם לאותה מראית עין, הוא החייב בתשלום המס – לבין מיסים בימינו, שהם לצורך שירותים של החברה. מיהו גם כאן יש לומר שהשירותים ניתנים לפי השימוש בפועל. ומי שמשתמש בנחלות נזקק לשירותי המוסדות יותר מאשר הבעלים בכוח.

ב. מס רכוש המוטל על עיסקא

בהמשך (ס"ק מ"ט) כתב הגר"א לענין מס המוטל על ממון המונח בעיסקא (שחציה הלוואה וחציה פיקדון), שהנותן משלם מחצי הפיקדון והמקבל משלם מחצי המילואה. והגר"א הביא מקור לכך ממסכת סנהדרין (ק"ב ע"א):

אמר רב חסדא: פקדונות של אנשי עיר הנידחת – מוורין. היכי דמי? ..לעולם דעיר אחרת דמפקדי בתוכה. והכא במאי עסקינן? כגון דקביל עליה אחריות. מהו דתימא, כיון דקביל עליה אחריות כדידיה דמי? – קמ"ל.

ועל כך כתב הגר"א:

פקדונות שבה ייפלטו – דלא מקרי "שללה"; ומיטין שווה לעיר הנדחת.

והנה מה שכתב שמיסים שווים לעיר הנידחת, זהו רק לענין הזמן שאדם דר בעיר ונחשב כחלק ממנה, ל' יום או י"ב חודש (כמבואר בב"ב ח' ע"א). אולם לגבי עצם החיוב, מה ענין זה לזה?

וע"כ סובר הגר"א שאילו הפיקדון היה נחשב לחלק מהעיר, היה צריך להישדף בה; אך מכיון שאינו חלק מהעיר, אינו נשדף. וא"כ הוא הדין לענין מיסים, שחלק הפיקדון אינו חלק מהעיר. אולם חלק המילואה – אע"פ שאינו שלו (ולא דמי מילואה בעיסקא למילואה רגיל, שהרי אינו יכול להשתמש בו כאוות נפשו, אלא המילואה כולו משועבד לעסק, כמבואר בב"מ ק"ה ע"א) – בכל זאת משלם ממנו מיסים. נמצא שלצורך תשלום מיסים לא הבעלות בכוח קובעת אלא השימוש בפועל.

ג. חיוב מיסים בבעלות משותפת

במסכת ב"מ (ק"י ע"א) נאמר שבעלי קרקע

לדוגמא, אפשר לחלק את המס לשניים: חציו מוניציפלי וחציו משקי, ואת החלק המשקי לחלק לשלושה חלקים: שני שלישי ממנו ישלמו החוכרים ושלישי ישלמו המחכירים. (אולם אם בתקציב הכללי היחס בין הצד המשקי לצד המוניציפלי שונה, יש לחשב את גובה המס באופן יחסי לחלקים השונים.)

מיסים, אם כי בניכוי מסויים. ובגלל שהמשק אינו שלהם, הסכום ייקבע ע"י המזכירות או ע"י בורר אובייקטיבי המכיר את בעיות התקציב המושבי. מאידך גיסא, מכיון שהבעלים עומדים לחזור לנחלותיהם אחר עשר שנים, ומן הראוי שישלמו מס כלשהו גם על הצד המשקי – יש להטיל עליהם את אותו חלק שנוכה מהחוכרים.

סימן צו

תורנות שמירה לתלמיד־חכם

א. שיטת החתם סופר

נאמר במשנה (ב"ב ז' ע"ב):
 כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתיים ובריח.
 ובגמ':
 ר' יהודה נשיאה רמא דשורא (הוצאות בניית החומה) אדרבנן. אמר ליה ר"ל: רבנן לא צריכי נטירותא.
 ובחידושי חתם סופר (דף ח' ע"א ד"ה מנדה) כתב, ואלו דבריו:
 וק"ל: דעד כאן לא קפטר רבנן אלא ממס וחומה, שהם מצד גלות ישראל וכדמשמע מקרא. "כל קדושיו בידך". אבל שמירה כדרך שמלכות נשמרים ממלכויות אחרות – גם תלמיד־חכם חייב, כדמוכח ממרדכי (ב"ב פ"א סי' תע"ה) דמייתי מירושלמי (אולי צ"ל: מירושלים) ושיירי לשכה. עי"ש. וקשה, הרי תלמידי חכמים נותנים מחצית השקל, אלא ע"כ חומות העיר ממלחמת מלכויות גם תלמידי חכמים חייבים...
 וצ"ע בדבריו, שלמד מהמרדכי שהביא ראיה מירושלים, שבנו את חומותיה משיירי הלשכה, דהיינו ממחצית השקל (שקלים פ"ד מ"ב); ומכאן שגם מי שלא גר בעיר, כיון שיש לו חלק בעיר,

ראשי פרקים

- שאלה
 א. שיטת החתם סופר
 ב. זכות השוקלים להבעת דעה על השימוש בשיירי הלשכה
 ג. זכותו של המיעוט להביע דעה על שיירי הלשכה
 ד. סיכום שיטת החתם סופר
 ה. פטור תלמידי חכמים משמירה מדין צדקה
 ו. "גדול תלמוד תורה יותר מחצלת נפשות"
 ז. "תורתו אומנותו" לענין פטור משמירה
 תשובה
 מסקנות

שאלה *

עקב המצב הבטחוני השורר בארץ, נדרשת שמירה ביישובים רבים, לשם הגנה על חיי התושבים. השמירה נעשית בתורנות בין כל יוצאי הצבא המתגוררים במקום. נשאלת השאלה: האם גם תלמידי חכמים הגרים במקום צריכים להשתתף בשמירה, או שיש לפטור אותם מכך כדי שלא ייבטלו מלימודם?

* מרחשון תשמ"ט.